ULKOASIAINMINISTERIÖ MUISTIO
Amerikan ja Aasian osasto
Pohjois-Amerikan yksikkö/LV 30.3.2017

Yhdysvallat - tilannekatsaus

Sisäpoliittinen tilanne

Presidentti Trumpin hallinto on pyrkinyt **rauhoittamaan poliittista tilannetta** niin sisä- kuin ulkopolitiikassakin. Presidentin aiemmasta tyylistä poikennut puhe kongressille 28.2. oli osoitus tästä. Varapresidentti Mike Pence on ottanut roolia hallinnon kokoavana voimana myös ulkopolitiikassa. Ulkoministeri Rex Tillerson, puolustusministeri James Mattis, sisäministeri John Kelly sekä kansallinen turvallisuusneuvonantaja H.R. McMaster edustavat näkemyksiltään ulkopoliittista jatkuvuutta.

Keskeinen kysymys on, miten presidentti Trump onnistuu **säilyttämään republikaanien tuen**. Republikaanit odottavat tärkeiden uudistusten onnistumista ja Obaman perinnön purkamista. Presidentti ja kongressin republikaanit ovat pyrkineet tekemään tämän muutoksen mahdollisimman nopeasti ja radikaalisti. Myös vuoden 2018 välivaalit vaikuttavat republikaanien suhtautumiseen, sillä moni kongressiedustaja tarvitsee vaaleissa puolueen ja presidentin tuen. Perjantaina 24.3. republikaanien sisäisiin erimielisyyksiin kaatunut yritys korvata nk. Obamacare-terveysvakuutusjärjestelmä republikaanien omalla uudistuksella oli kuitenkin merkittävä arvovaltatappio presidentti Trumpille sekä republikaanijohdolle. Presidentti Trumpin alkukauteen liittyneet **epävarmuustekijät ovat mahdollisesti siitä jopa vahvistuneet**.

Verouudistus sekä infrastruktuuripaketti ovat seuraavat hankkeet, joissa mitataan presidentti Trumpin ja kongressin republikaanien suhdetta. Presidentti Trump saattaa tarvita näille uudistuksille tukea myös demokraateilta. Myös budjettiesityksen läpivienti voi monimutkaistua. **Vastakkainasettelut** presidentti Trumpin, eri republikaanisuuntausten (”caucuses”) ja demokraattien välillä ovat syventyneet. Toistaiseksi presidentti Trump on saanut tukea talouskasvusta ja hyvistä reaalitalouden uutisista, mutta näiden kestävyys on kysymysmerkki. Protektionistinen kauppapolitiikka voi toteutuessaan vaikuttaa kielteisesti eri sektoreilla. Mitkä olisivat tästä kaikesta voimistuvan epävarmuuden kerrannaisvaikutukset finanssipolitiikkaan ja kokonaistalouteen jää nähtäväksi.

Amerikka ensin –ulkopolitiikka – myös jatkuvuutta

Hallinnon **päähuomio on tällä hetkellä sisäpolitiikassa**, jonka tarpeita ulkopolitiikka palvelee. Presidentti Trumpin hallinnon sisällä on linjaeroja, mutta ”Amerikka ensin” –politiikka yhdistää eri toimijoita. Sisäpolitiikkaa palvelevat intressit ovat etusijalla: sisäinen turvallisuus ja terrorismin uhka, työpaikat ja kauppatase. Suhteita kolmansiin maihin ja kansainvälisiin järjestöihin tarkastellaan "transaktionaalisesti" ts. hyötyjen valossa (nollasumma). Samanlainen suhtautuminen monenvälisyyteen ja etenkin Maailman kauppajärjestöön WTO:hon tulee esille 1.3. julkaistusta hallinnon kauppapoliittisesta agendasta. Vaatimus Euroopan suuremmasta taakanjaosta Natossa tuli esille viimeksi Saksan liittokanslerin Angela Merkelin Washingtonin vierailulla 17.3.

Kongressin käsiteltävänä olevan budjettiesityksen valossa monenväliset instituutiot kuten YK alajärjestöineen sekä Maailmanpankki ovat kriittisen tarkastelun kohteina. Budjettiesitys sisältää 28% leikkauksen ulkoministeriön ja kehitysyhteistyön alalle ja peräti 35% leikkauksen monenvälisten kehityspankkien rahoitukseen.

Yhdysvaltain ulkopolitiikassa on kuitenkin parhaillaan selvää **pyrkimystä jatkuvuuteen** niin suhteissa Eurooppaan, Natoon kuin laajemmin perinteisiin liittolaisiin. Varapresidentti Mike Pencen esiintyminen Münchenin turvallisuuskonferenssissa ja Brysselin EU-toimielimissä helmikuussa hälvensi pelkoja muutoksesta transatlanttisissa suhteissa, kuten myös puolustusministeri Mattisin esiintyminen Naton puolustusministerikokouksessa 14.2., jossa kuitenkin myös vaatimus taakanjaosta korostui. Hallinnon sisäiset linjaerot suhteessa Natoon ja Eurooppaan näyttäisivät ratkenneen ainakin toistaiseksi. Saksan liittokanslerin Angela Merkelin ja Iso-Britannian pääministerin Theresa Mayn vierailut ovat olleet ilmeisen merkittäviä

jatkuvuuden lujittamisessa. May oli korostanut Brexitiä kannattaneelle presidentti Trumpille yhtenäisen vahvan EU:n merkitystä ja transatlanttisen yhteistyön lisäarvoa. Presidentti Trumpin odotetaan osaltaan hälventävän kaikki epäilyt viimeistään Naton korkean tason tapaamisessa 25.5., joka tulisi olemaan hänen ensivierailunsa Eurooppaan.

Vaikuttaa siltä, että **Venäjä ei ole tällä hetkellä Yhdysvaltain ulkopoliittisen agendan kärjessä.** Yhdysvaltain ja Venäjän välisestä sopimuksesta (ns. diili) ei tällä hetkellä puhuta, syynä meneillään olevat Venäjään liittyvät eri tutkinnat kongressin kuulemisineen. Venäjä-politiikan katsotaan olevan esimerkki Yhdysvaltain *checks and balances* –periaatteen toiminnasta (kongressissa ovat olleet esillä lisäpakotteet vastavoimana hallinnon mahdollisille pyrkimyksille muuttaa pakotepolitiikkaa). Samalla Yhdysvallat on kuitenkin pitänyt yllä keskusteluyhteyttä Venäjän kanssa: ulkoministerit Lavrov ja Tillerson tapasivat Bonnissa 16.2. ja korkean tason yhteys on jälleen avattu myös asevoimien välillä (kenraalien Gerasimov ja Dunford tapaaminen Bakussa 16.2).

Presidentti Trumpin hallinnon **huomio on kiinnittynyt ennen muuta Kiinaan ja Pohjois-Koreaan** sekä **Lähi-itään** ja **terrorismin vastaiseen toimintaan**: sisäinen turvallisuus ml. rajavalvonta, maahantulopolitiikka ja sitä myöten pakolaispolitiikka sekä ISIS:n vastainen taistelu. Yhdysvaltain tarkemmasta politiikasta ei kuitenkaan ole vielä selvyyttä ja 23.3 Washingtonissa pidetty C-ISIS-ulkoministerikokous jätti monia kysymyksiä vastaamatta etenkin pidemmän tähtäimen suunnitelmien osalta. Ainakin presidentti Trump lähipiireineen tarkastelee myös laajemmin Lähi-Itää ja suhteita Iraniin tästä näkökulmasta; myös erityissuhde Israeliin korostunee uuden hallinnon Lähi-itä –politiikassa.

Tuoreen **kauppapoliittisen agendan** mukaan kaupan alijäämä korjataan ja työpaikkoja yritetään palauttaa protektionistisin toimin. Protektionististen toimien kohteena on selvästi Kiina, mutta myös muut maat, jotka eivät toimi Yhdysvaltain mielestä markkinatalousperiaatteiden mukaisesti. Yhdysvaltain kauppapolitiikka suhteessa EU:iin ja kysymys transatlanttisen kauppa- ja investointisopimuksen (Transatlantic Trade and Investment Partnership, TTIP) neuvottelujen jatkamisesta eivät ole vielä selvillä.

Yhdysvaltain **ulkopolitiikka on** siis **vasta muotoutumassa** oleellisilta osin. Miten esimerkiksi parhaillaan kongressin käsiteltävinä olevat budjettileikkaukset vaikuttavat Yhdysvaltain YK-politiikkaan on vielä auki. Yhdysvaltain ihmisoikeuspolitiikan muutos on mahdollinen, joskin Yhdysvallat on edellisenkin hallinnon aikana vaatinut uudistuksia esim. YK:n ihmisoikeusneuvoston toimintaan. Yhdysvallat saattaa passivoitua Pariisin ilmastosopimuksen toimeenpanossa. Yhdysvallat pyrkinee kuitenkin jatkossakin hyödyntämään erilaisia koalitioita ja maaryhmiä tavoitteidensa ajamiseksi. EU ja Yhdysvallat todennäköisesti löytävät vielä toisensa monissa keskeisissä kysymyksissä.

Suomi työskentelee aktiivisesti sen puolesta, että suhteet Yhdysvaltoihin säilyvät sekä laajoina että tiiviinä. Yhdysvallat on Suomelle tärkeä kumppani, jolla on keskeinen merkitys niin Suomen kannalta merkittävissä globaaleissa ja alueellisissa kysymyksissä kuin kahdenvälisestikin. Talouden vakaus ja kasvuedellytykset ovat keskeinen osa Suomen turvallisuutta. Talouden keskinäisriippuvuus ja Yhdysvaltojen merkittävä rooli kansainvälisessä taloudessa ja Suomen ulkomaankaupassa merkitsevät, että Yhdysvaltojen tuleva talous- ja kauppapolitiikka on keskeinen tekijä Suomen turvallisuudelle. Myös Yhdysvaltain sitoutuminen Natoon ja sotilaallinen panostus Eurooppaan on jatkossakin olennaista Suomen turvallisuuden kannalta. Nämä lähtökohdat ovat voimassa myös presidentti Trumpin kaudella ja on selvää, että transatlanttisella yhteistyöllä on jatkossakin suuri merkitys myös Suomelle.

Osaltaan Yhdysvaltain poliittinen tilanne on korostanut **aktiivisen ja laaja-alaisen vaikuttamisen tärkeyttä**, mihin Suomella on hyvät edellytykset. Kahdenvälinen puolustusyhteistyötä koskeva aiejulistus ja sisäasiainhallintojen välinen vastaava julistus tukevat näiden alojen yhteistyön jatkuvuutta. Suomen osaaminen ja aloitteellisuus hybridiuhkien torjunnassa kiinnostaa Yhdysvaltoja. Yhteistyö arktisissa asioissa on tiivistä Suomen periessä Arktisen neuvoston puheenjohtajuuden Yhdysvalloilta toukokuussa. Eri sektoreilla vaikuttamista, vierailuvaihtoa ja viestejä Washingtonissa on valmisteltu koordinoidusti. Yhteydenpito hallinnon lisäksi myös kongressiin, keskeisiin ajatushautomoihin sekä tiedotusvälineisiin on tärkeää – niin demokraatti- kuin republikaanileiriäkin edustaviin tahoihin.